

تحلیل ساختار و محتوای کتاب فارسی ۲ با تأکید بر مولفه‌های هویت ملی و اسلامی

فاطمه مهدی

دانشجوی کارشناسی ارشد زبان و ادبیات فارسی پردیس شهید مقصودی همدان، همدان، ایران

چکیده

هدف کلی این پژوهش تحلیل ساختار و محتوای کتاب فارسی ۲ با هدف تعیین جایگاه مولفه‌های هویت ملی و اسلامی و تناسب با استاد بالادستی وزارت آموزش و پرورش است. روش پژوهش، کیفی و جامعه آماری پژوهش کتاب درسی فارسی ۲ دوره دوم متوسطه است. نمونه‌گیری در این پژوهش انجام نشده و نمونه با جامعه برابری می‌کند. نتایج پژوهش نشان داد که مایه تعلیمی، محتوای غالب کتاب فارسی ۲ است که در فصل‌های ادبیات غنایی، حماسی و پایداری نیز به آن تأکید می‌شود. تعیین حدود ادبیات پایداری و ادبیات انقلاب در این کتاب توجه بیشتری می‌طلبد و نمونه‌هایی از این دو شاخه در کتاب دیده می‌شود که تحت عنوان فصل مناسب به آن پرداخته نشده است. در بین مولفه‌های هویت ملی، شخصیت‌های برجسته ایران مورد بیشترین تأکید بوده و به رویدادها و مراسم ملی، زبان فارسی و پرچم و نمادهای ملی کمترین میزان توجه دیده می‌شود. از میان مولفه‌های اسلامی، بیشترین تأکید به مؤلفه آیات، روایات و کتاب مقدس است و مولفه‌های پوشش اسلامی و ایثار و شهادت کمترین نمود را در این کتاب دارند.

واژه‌های کلیدی: فارسی ۲، تحلیل محتوا، تحلیل ساختار، هویت ملی، هویت اسلامی.

۱. مقدمه

بررسی مسئله هویت و عناصر هویتی در متون ادبی فرایندی قابل توجه در حوزه جامعه‌شناسی ادبیات است؛ لذا بازخوانی متن ادبی در راستای کشف عناصر مؤلفه‌های هویت اسلامی و هویت ملی (ایرانی) اولین قدم برای تبیین مسئله مذکور است. هویت دینی مرکز ثقلی برای آن دسته از جهت‌گیری‌ها و تمایلات فطری حول محور دین و مذهب بوده که اساس آن در ایران، اسلام ناب و شیعه اثنی عشری است. مؤلفه‌هایی همچون هستی‌شناسی، ائمه اطهار، قرآن و ... در این حیطه قرار می‌گیرند. در مقابل، هویت ملی معرف شاخصه‌های انسانی، اجتماعی، فرهنگی، قومی و نژادی یک جامعه است. به‌گونه‌ای که اسطوره‌ها، تاریخ، خط، زبان، جغرافیا و ... نمایانگر اقوام ایرانی است (هندانی و نان‌آور، ۱۳۹۵: ۲). ادبیات فارسی در طول تاریخ عرصه نمود فطرت انسانی بوده است. شاعران و نویسندگان جهان در آثار خود با جهان‌بینی‌های مختلف و تعبیر مستقیم و غیرمستقیم به ابعاد گوناگون هویت پرداخته‌اند. باتوجه به نقش گسترده دنیای ارتباطات و سرعت فرایند جهانی‌شدن، کم‌رنگ شدن حدود مؤلفه‌های هویتی و ضرورت حفظ هویت ملی و اسلامی جوامع در طول تاریخ این موضوع امروزه از دغدغه‌های اصلی کشورها در برنامه‌ریزی‌های فرهنگی، آموزشی و تربیتی است. آموزش و پرورش به عنوان برجسته‌ترین نهاد و رسانه در تربیت نسل‌ها بیشترین رسالت را در تحقق این مقصود عهده‌دار است؛ بنابراین کتاب‌های درسی به عنوان رسانه مشترک و در دسترس بیشتر طبقات جامعه، نقشی مؤثر در حفظ و انتقال هویت ایفا می‌کند. این مقاله ساختار و محتوای کتاب فارسی ۲ را در میزان پرداخت کتاب به مؤلفه‌های هویت ملی - اسلامی بررسی می‌کند. هویت ملی اصلی‌ترین سنتز و حلقه ارتباطی بین هویت‌های خاص محلی و هویت عام فراملی است (حاجیان، ۱۳۷۹: ۱۹۷). هویت ملی را می‌توان مجموعه معناسازی‌ای بر مبنای سیستمی به هم پیوسته از ویژگی‌های فرهنگی، تاریخی، سیاسی و جغرافیایی تعریف کرد که طی آن افراد در چارچوب عضویت در یک جامعه سیاسی در قبال آن احساس همبستگی می‌کنند (زهیری، ۱۳۸۴: ۳۲). شاید بتوان گفت، هویت دینی از مهم‌ترین عناصر ایجاد کننده همگنی و همبستگی اجتماعی در سطح جوامع است که طی فرایندی با ایجاد تعلق خاطر به دین و مذهب در بین افراد جامعه، نقش بسیار مهمی در ایجاد و شکل‌گیری هویت جمعی دارد و به عبارتی عملیات تشابه‌سازی و تمایز بخشی را انجام می‌دهد (گودرزی، ۱۳۸۷: ۵۰). مزروعی درباره اهمیت این موضوع معتقد است: «اتحاد ملی و انسجام اسلامی در واقع دو راهبرد حیاتی برای حفظ هویت و کیان نظام جمهوری اسلامی و مقابله با دشمنان است که در این شرایط باید در اولویت قرار گیرد» (مزروعی، ۱۳۸۹). با تکیه بر مواردی که گفته شد، در این پژوهش سعی بر آن است تا محتوای کتاب فارسی ۳ مورد واکاوی قرار گیرد و این پژوهش در پی یافتن پاسخی برای پرسش زیر است:

• در کتاب فارسی ۲ چه میزان به مؤلفه‌های هویت ملی و هویت مذهبی تأکید شده است؟

در بخش بعدی پژوهش، روش‌شناسی معرفی می‌گردد و پس از آن هویت ملی و اسلامی در کتاب فارسی ۲ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۲. روش‌شناسی

به منظور تحلیل داده‌ها نیز از روش توصیفی - تحلیلی بهره گرفته شده است. در این روش، داده‌های موجود در متن با کمک تحلیل ادبی بررسی می‌شوند (کوش^۱، ۲۰۱۶). این روش برای بررسی انواع آثار ادبی، مقاله، روزنامه، برنامه‌های دیداری و شنیداری و غیره کاربرد دارد. این روش در حوزه اسنادی قرار دارد، به بیان دیگر بدون دخل و تصرف و پیش‌داوری محقق به توصیف و تحلیل می‌پردازد. پژوهشگرانی همچون هولستی^۲ (۱۹۶۹)، کرایپندورف^۳ (۱۹۸۹) و

¹ Kusch² Holsti³ Krippendorff

کرلینجر^۴ (۱۹۷۲) این روش را شیوه‌ای عینی و کمی برای دستیابی به نتایج تکرارپذیر و معتبر از داده‌ها و زمینه‌های آن‌ها عنوان می‌کند. همچنین، این روش از نوع گسسته به حساب می‌آید، به این صورت که نتایج قابل درجه‌بندی هستند. ویژگی اصلی این روش این است که می‌توان در صورت اشتباه قسمتی از پژوهش را مجدد تکرار کرد، و نیازی به تکرار کل پژوهش ندارد.

۳. پیکره و محتوای کتاب فارسی ۲

تحلیل ساختار کتاب فارسی ۲ پایه یازدهم کتاب فارسی ۲ شامل بر ۱۷۶ انجام شده است. در ابتدا محتوای کتاب به صورت فهرست‌وار ارائه شده است و پس از آن محتوای هر فصل به تفکیک بررسی شده است. در این کتاب بخش‌های زیر وجود دارد که همه بخش‌ها از دیدگاه مؤلفه‌های ملی و اسلامی بررسی شده است. در ابتدا بخش‌های اصلی پیکره این پژوهش معرفی می‌گردد:

[۱]. پیشگفتار: شروع کتاب با پیشگفتار است که به ارزشمندی آثار ادبی و برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی در نظام آموزشی می‌پردازد. رویکرد مهارتی به عنوان رویکرد هدف برنامه فارسی و رویکرد آموزشی آن مشارکتی معرفی می‌شود. در پیشگفتار، تأکید به حضور و مشارکت فعال دانش‌آموزان در نقد و تحلیل آثار است که شامل بررسی آثار در قلمروهای زبانی، ادبی و فکری کارگاه‌های متن‌پژوهی می‌شود. در پیشگفتار تنظیم درس‌های آزاد در راستای عمل به اصل پانزدهم قانون اساسی که به خط و زبان فارسی حین توجه به زبان‌های قومی و محلی تأکید دارد، بیان شده است.

[۲]. ستایش: ستایش لطف خدا از فرهاد و شیرین بافقی، نمونه‌ای مناسب برای ابتدای کتاب در ستایش پروردگار است.

[۳]. فصل‌ها: کتاب شامل ۸ فصل است که در قلمرو زبانی به واژگان، نحو و دستور می‌پردازد و در قلمرو ادبی، آثار از نظر زیبایی‌شناختی بررسی می‌شود. قلمرو فکری، پرداختن به اندیشه و نگرش شاعر و نویسنده است. حکایت، روان‌خوانی و شعرخوانی در تشویق دانش‌آموزان به فرهنگ کتاب‌خوانی، ایجاد نشاط و رشد مهارت‌های خوانداری دانش‌آموزان تدوین شده است که پایان روان‌خوانی و شعرخوانی پرسش‌هایی متناسب با محتوا در تقویت نقد و تحلیل فراگیران تنظیم شده است.

[۴]. نیایش: بخشی مرتبط با نیایش‌ها و راز و نیازها.

[۵]. واژه‌نامه: واژه‌هایی که نیاز به توضیح برای دانش‌آموزان دارد در این بخش آمده است.

[۶]. کتاب‌نامه: منابعی که در کتاب فارسی ۲ برای تدوین و گردآوری مورد استفاده قرار گرفته است.

۴. تحلیل کتاب فارسی ۲ با تأکید بر مؤلفه‌های ملی و اسلامی

در گام نخست مؤلفه‌هایی که برای تحلیل هویت ملی و اسلامی در این کتاب درسی مورد بررسی قرار گرفته‌اند، به تفکیک معرفی خواهند شد:

جدول ۱: متغیرهای مؤلفه‌های ملی و اسلامی

متغیرهای مؤلفه‌های ملی	متغیرهای مؤلفه‌های اسلامی
تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی اسطوره‌ها و افسانه‌ها	کتاب مقدس، آیات و روایات اسلامی پوشش اسلامی

⁴ Kerlinger

زبان فارسی پرچم و نماد های ملی وطن و شهدای وطن آثار و شخصیت های برجسته ملی	ایثار و شهادت عقاید و ارزش های اسلامی شخصیت های دینی و اسلامی مناسک، مکان ها و جغرافیای اسلامی
---	---

۴-۱- پیشگفتار و ستایش

جدول ۲: مؤلفه‌های ملی پیشگفتار و ستایش و نیایش

تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی	در این بخش به این مؤلفه اشاره نشده است.
اسطوره ها و افسانه ها	در این بخش به این مؤلفه اشاره نشده است.
زبان فارسی	اشاره به اهمیت آثار ادبی به عنوان آینه عظمت روحی و معنوی ملت ایران، پیشگفتار صفحه ۷ اشاره به جایگاه ویژه برنامه درسی زبان و ادبیات فارسی در نظام آموزش و پرورش پیشگفتار صفحه ۷ تأکید به توجه ویژگی‌های گفتاری و آوایی فارسی در پیشگفتار صفحه ۸
پرچم و نماد های ملی	در این بخش به این مؤلفه اشاره نشده است.
وطن و شهدای وطن	در این بخش به این مؤلفه اشاره نشده است.
آثار و شخصیت های برجسته ملی	تصویر و سخنی از امام خمینی (ره) صفحه ۳ بیتی از نظامی ابتدای پیشگفتار صفحه ۷ اشاره به فردوسی، ناصر خسرو، بیهقی، سنایی، عطار، مولانا، سعدی، حافظ و بیدل پیشگفتار صفحه ۷ اشاره به شاعران معاصر، دهخدا، نیما یوشیج، اخوان ثالث، حمید سبزواری، قیصر امین پور و نادر ابراهیمی، پیشگفتار صفحه ۷ ستایش از فرهاد و شیرین وحشی بافقی صفحه ۱۰
رویدادها و مراسم ملی	در این بخش به این مؤلفه اشاره نشده است.

جدول ۳: مؤلفه‌های اسلامی پیشگفتار و ستایش

کتاب مقدس، آیات و روایات اسلامی	بسم الله الرحمن الرحيم صفحه اول کتاب صلوات صفحه اول کتاب اشاره به مفاهیم خلق، خلقت و خالق پیشگفتار صفحه ۷ تلمیح های قرآنی ستایش لطف خدا صفحه ۱۰
پوشش اسلامی	در این بخش به این مؤلفه اشاره نشده است.
ایثار و شهادت	در این بخش به این مؤلفه اشاره نشده است.
عقاید و ارزش های اسلامی	تأکید به امین و صالح بودن جوانان سخن امام صفحه ۳ شروع پیشگفتار با نام و یاد خدا صفحه ۷ اشاره به بهره گیری شاعران بزرگ از فرهنگ اسلامی پیشگفتار صفحه ۷ اشاره به شکوفایی فطرت الهی به عنوان مبنای کتاب فارسی ۲ پیشگفتار صفحه ۷ اشاره به مفاهیم علم، تفکر، ایمان، اخلاق و عمل در اهداف برنامه درسی پیشگفتار صفحه ۷
شخصیت های دینی و اسلامی	در این بخش به این مؤلفه اشاره نشده است.
مناسک، مکان ها و جغرافیای اسلامی	در این بخش به این مؤلفه اشاره نشده است.

۴-۲- فصل اول: ادبیات تعلیمی

فصل یک ادبیات تعلیمی دربردارنده دو درس، یک گنج حکمت و شعرخوانی است. ادبیات تعلیمی، دانشی را برای خواننده تشریح می‌کند، یا مسائل اخلاقی، مذهبی و فلسفی را به شکل ادبی عرضه می‌دارد (شمیسا، ۱۳۸۳: ۲۷). در معنای عام به آثاری گفته می‌شود که موضوع آن مسائل اخلاقی، عرفانی، مذهبی، اجتماعی، پند و اندرز، حکمت و... است (داد، ۱۳۸۵: ۲۰؛ میرصادقی، ۱۳۸۵: ۱۷۹). درس یک نیکی از باب دوم در احسان بوستان سعدی نمونه‌ای مناسب در این فصل است و محتوایی تعلیمی دارد. این مثنوی حکایت درویش با روباه است و به مفاهیم تلاش، نیکی به خلق، رزاقیت خدا و تکیه به توانایی‌ها و کوشش خود تأکید دارد. در قلمرو زبانی کارگاه متن‌پژوهی بیت‌هایی از صائب، مولانا و اوحدی آمده است که با عنوان فصل و محتوای درس تناسب مفهومی دارد. در این قلمرو دو بیت از حافظ قید شده است که ارتباط چندانی با ادبیات تعلیمی در آن دیده نمی‌شود. در قلمرو فکری نیز بیت‌هایی که از فریدون مشیری و پروین اعتصامی آمده است، با عنوان ادب تعلیمی هماهنگ و متناسب است. گنج حکمت همت از روضه هاشم در حکایات حیوانات بهارستان جامی انتخاب شده که اثری موجز، نافذ و هماهنگ با عنوان فصل است. درس دو قاضی بست حکایت قاضی بوالحسن بولانی از تاریخ بیهقی است. در بخش‌هایی از آن اطناب‌هایی از نویسنده دیده می‌شود، که از حسن کلام کم نکرده است. می‌توان قسمت اعظم تاریخ بیهقی را به راستی آیینۀ عبرت و گنجینه پند و حکمت دانست و خواندن آن را برای تهذیب اخلاق و تشحیذ اذهان و تنبیه و بیداری همه طبقات مردم، خاصه جوانان که از گردش روزگار و انقلاب احوال بی‌خبرند و تجربه به فراوان ندارند، امری لازم شمرد (باحقی، ۱۳۸۸: ۳۱۴). این حکایت به آزادگی، قناعت، رضایت و حفظ کرامت و عزت انسانی در نیازمندی تأکید دارد. محتوای بیت صائب تبریزی در قلمرو فکری با درس و عنوان فصل هماهنگ است و به انسان یادآوری می‌کند که حساب اعمال خود را به قیامت موکول نکند. مثنوی زاغ و کبک در شعرخوانی از تحفه الاحرار جامی است که درباره تقلید ناآگاهانه هشدار می‌دهد و به تفاوت‌های فردی که سبب روش‌ها و اهداف گوناگون در زندگی است، می‌پردازد و نمونه‌ای مناسب در ادب تعلیمی و همسو با گرایش نوجوانان است.

جدول ۴: مؤلفه‌های ملی فصل اول

تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی	اشاره به رود هیرمند درس دو قاضی بست صفحه ۱۷
اسطوره‌ها و افسانه‌ها	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
زبان فارسی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
پرچم و نمادهای ملی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
وطن و شهدای وطن	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
آثار و شخصیت‌های برجسته ملی	درس یک نیکی از بوستان سعدی صفحه ۱۲ بیتی از صائب قلمرو زبانی صفحه ۱۴ بیتی از مولانا قلمرو زبانی صفحه ۱۴ بیتی از اوحدی قلمرو زبانی صفحه ۱۴ بیتی از سعدی قلمرو ادبی صفحه ۱۵ بیتی از سعدی قلمرو فکری صفحه ۱۵ بیتی از فریدون مشیری قلمرو فکری صفحه ۱۵ بیتی از پروین اعتصامی قلمرو فکری صفحه ۱۵ گنج حکمت همت از بهارستان جامی صفحه ۱۶ درس دو قاضی بست از تاریخ بیهقی صفحه ۱۷ اشاره به امیر مسعود غزنوی درس دو قاضی بست صفحه ۱۷ بیتی از صائب قلمرو فکری صفحه ۲۳ شعرخوانی زاغ و کبک از تحفه الاحرار جامی صفحه ۲۴

رویدادها و مراسم ملی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
----------------------	---

جدول ۵: مؤلفه‌های اسلامی فصل اول

کتاب مقدس، آیات و روایات اسلامی	تلمیح به خالقیت خدا درس یک نیکی صفحه ۱۲ اشاره به رزاقیت خدا درس یک نیکی صفحه ۱۲ اشاره به بخشندگی خدا درس یک نیکی صفحه ۱۲ اشاره به ید بیضا و تجلی خدا در دل های پاک قلمرو زبانی صفحه ۱۴ اشاره به قدرت و رحمت الهی درس دو قاضی بست صفحه ۱۷ لفظ سبحان الله درس دو قاضی بست صفحه ۲۰
پوشش اسلامی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
ایثار و شهادت	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
عقاید و ارزش های اسلامی	اشاره به محبت خدا به یاری رسانندگان خلق درس یک نیکی صفحه ۱۳ اشاره به سرای آخرت درس یک نیکی صفحه ۱۳ ضرب المثل از تو حرکت از خدا برکت قلمرو فکری صفحه ۱۵ اشاره به نماز خواندن مسعود غزنوی درس دو قاضی بست صفحه ۱۷ اشاره به دعا و صدقه دادن پس از دفع بلا درس دو قاضی بست صفحه ۱۷ اشاره به سجده شکر درس دو قاضی بست صفحه ۱۸ اشاره به نماز درس دو قاضی بست صفحه ۱۸ اشاره به حلال و حرام بودن درس دو قاضی بست صفحه ۱۸ اشاره به اعتقاد به قیامت و حسابرسی درس دو قاضی بست صفحه ۲۰ اشاره به سنت پیامبر(ص) درس دو قاضی بست صفحه ۲۰ اشاره به حسابرسی روز جزا قلمرو فکری صفحه ۲۳
شخصیت های دینی و اسلامی	اشاره به حضرت موسی(ع) در بیتی از مولانا قلمرو زبانی صفحه ۱۴ اشاره به پیامبر(ص) درس دو قاضی بست صفحه ۲۰
مناسک، مکان ها و جغرافیای اسلامی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.

۴-۳- فصل دوم: ادبیات پایداری

فصل دو ادبیات پایداری شامل سه درس، یک گنج حکمت و روان خوانی که یک درس آن آزاد تنظیم شده و به عهده دانش آموزان است. پیشینه ادبیات ضد استعماری به دوره جنگ های روسیه علیه ایران برمی گردد که در آغاز، ادب جهادی نامیده می شد و از آن پس تا استقرار نظام مشروطه راه تعالی را پیمود (ذاکر حسین، ۱۳۷۹: ۶۸). آثار ادبیات پایداری متأثر از آشفته گی های داخلی و بیرونی، استبداد، اشغال و سرکوب در دعوت و تشویق جریان های مقاومت به ایستادگی در برابر استبداد و مبارزه و آزادی خواهی نوشته می شود. درس سه در امواج سند از مهدی حمیدی شیرازی به رشادت های جلال الدین خوارزمشاه در مقابل مغولان می پردازد و سروده ای وطنی، با رگه های غنایی است. بیتی که از رهی معیری در قلمرو فکری این درس آمده است، با محتوای درس و عنوان فصل هماهنگ و درباره همت گذشتن از جان، در راه وطن است. گنج حکمت چو سرو باش از باب هشتم گلستان سعدی در آداب صحبت و کاملاً تعلیمی است و به مفاهیم وارستگی و بخشندگی می پردازد و ارتباطی با عنوان فصل ندارد. درس چهار، آزاد و سامان دهی آن به عهده دانش آموزان است. درس های آزاد فرصتی برای پرداختن به ادبیات بومی و معرفی شخصیت ها، آداب و رسوم، زبان و فرهنگ قومی است که به دانش آموزان فرصت می دهد به خلأهایی که از دید آن ها در کتاب وجود دارد، بپردازند. درس پنج آغازگری تنها به شخصیت شجاع و آگاه عباس میرزا می پردازد که خلاف پدرش، فتحعلی شاه قاجار، در برابر متجاوزان روس ایستادگی و

از وطن دفاع می‌کند. این درس به مفاهیم استقلال، پایداری، پیشرفت و وطن‌دوستی تأکید دارد و موافق با عنوان فصل است. در قلمرو فکری درس پنج بیتی از نظامی آمده و در آن به فرزندش توصیه می‌کند که شجاع و مقاوم باشد و در رشد و رسیدن به آرمان‌ها به دیگران تکیه نکند و با تلاش به شایستگی اهداف دست یابد. روان‌خوانی تا غزل بعد از زندان موصل اثر جواد کاموربخشایش است که مجموعه خاطرات علی‌اصغر رباط جزئی از دوران اسارتش را شامل می‌شود. این خاطرات به تلاش رزمندگان برای حیات روح در اسارت و زمانی که جسم آن‌ها در بند بود، می‌پردازد. محتوای روان‌خوانی متناسب با ادبیات دفاع مقدس و ادبیات زندگی است و مضامین برجسته پایداری در آن دیده نمی‌شود.

جدول ۶: مؤلفه‌های ملی فصل دوم

تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی	<p>اشاره به رود سند درس سه در امواج سند صفحه ۲۹</p> <p>درس چهار آزاد ادبیات بومی صفحه ۳۴</p> <p>اشاره به جنگ ایران و روسیه دوره قاجار درس پنج آغازگری تنها صفحه ۳۸</p> <p>اشاره به نابسامانی‌های داخلی ایران دوره قاجار درس پنج آغازگری تنها صفحه ۳۸</p> <p>اشاره به شهرهای تبریز و تهران درس پنج آغازگری تنها صفحه ۳۹</p> <p>اشاره به گنجه، شهری در شمال غرب جمهوری آذربایجان از شهرهای ایران که با عهدنامه گلستان از ایران جدا شد، درس پنج آغازگری تنها صفحه ۳۹</p> <p>اشاره به دفاع مردم ایران و گنجه از وطن در برابر متجاوزان روس درس پنج آغازگری تنها صفحه ۴۱</p> <p>اشاره به رود ارس درس پنج آغازگری تنها صفحه ۴۱</p> <p>اشاره به عهدنامه ننگین گلستان درس پنج آغازگری تنها صفحه ۴۲</p>
اسطوره‌ها و افسانه‌ها	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
زبان فارسی	اشاره به فرهنگ فارسی محمد معین قلمرو زبانی صفحه ۴۳
پرچم و نمادهای ملی	تصویر گل لاله، نماد شهید در ادبیات فارسی، ابتدای ادبیات پایداری صفحه ۲۶ و ۲۷
وطن و شهدای وطن	<p>درس سه در امواج سند تأکید به فدا کردن فرزندان در راه وطن صفحه ۳۰</p> <p>اشاره به افرادی که در راه وطن جان خود را از دست داده اند درس سه در امواج سند صفحه ۳۰</p> <p>تأکید به دفاع از وطن تا پای جان قلمرو فکری صفحه ۳۲</p> <p>اشاره به نام اصغر رباط جزئی، آزاده، و آوردن خاطرات او در روان‌خوانی تا غزل بعد صفحه ۴۵</p>
آثار و شخصیت‌های برجسته ملی	<p>تصویر مربوط به جنگ جلال الدین خوارزمشاه و چنگیز در جنگ سند صفحه ۲۸</p> <p>درس سه در امواج سند مهدی حمیدی شیرازی صفحه ۲۸</p> <p>اشاره به ملک الشعرای بهار قلمرو ادبی صفحه ۳۲</p> <p>اشاره به فریدون مشیری قلمرو ادبی صفحه ۳۲</p> <p>اشاره به فریدون توللی قلمرو ادبی صفحه ۳۲</p> <p>بیتی از رهی معیری قلمرو فکری صفحه ۳۲</p> <p>گنج حکمت چو سرو باش از گلستان سعدی صفحه ۳۳</p> <p>درس پنج آغازگری تنها مجید واعظی صفحه ۳۸</p> <p>اشاره به فتحعلی شاه، آغا محمدخان و عباس میرزا درس پنج آغازگری تنها صفحه ۳۸</p> <p>اشاره به جواد خان قاجار، آخرین حکمران ایران در گنجه، درس پنج آغازگری تنها صفحه ۴۱</p> <p>اشاره به نام محمد معین، مدون فرهنگ فارسی، قلمرو زبانی صفحه ۴۳</p>

بیتی از نظامی قلمرو فکری صفحه ۴۴	
روان خوانی تا غزل بعد کامور بخشایش صفحه ۴۵	
اشاره به جشن نوروز درس پنج آغازگری تنها صفحه ۳۹	رویدادها و مراسم ملی

جدول ۷: مؤلفه های اسلامی فصل دوم

در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	کتاب مقدس، آیات و روایات اسلامی
در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	پوشش اسلامی
در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	ایثار و شهادت
اشاره به وارستگی آزادگان گنج حکمت چو سرو باش صفحه ۳۳ اشاره به اهمیت عدم وابستگی به مادیات گنج حکمت چو سرو باش صفحه ۳۳ اشاره به مفاهیم کرامت و آزادگی گنج حکمت چو سرو باش صفحه ۳۳ اشاره به روز محشر درس پنج آغازگری تنها صفحه ۴۱	عقاید و ارزش های اسلامی
در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	شخصیت های دینی و اسلامی
در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	مناسک، مکان ها و جغرافیای اسلامی

۴-۴- فصل سوم: ادبیات غنایی

فصل سه تحت عنوان ادبیات غنایی است. فرشید ورد شعر غنایی را شعری می داند که احساسات و عواطف شخصی شاعر را به طور مستقیم بیان می کند (فرشید ورد ۱۳۶۳: ۶۵). ادب غنایی در اصل، اشعاری است که احساسات و عواطف شخصی را مطرح می کند (شمیسا، ۱۳۷۳:). درس شش پرورده عشق از مجموعه لیلی و مجنون نظامی نمونه ای گران قدر در ادب غنایی است و به عشق مجنون و چاره اندیشی اطرافیان او که سرانجامی ندارد، می پردازد. این درس نمونه ای مناسب در آشنایی با ادبیات غنایی و مؤثر در جذب دانش آموزان است. بیت هایی که از فردوسی و سنایی در قلمرو زبانی درس تنظیم شده است، با محتوای درس و عنوان فصل مطابقت ندارد و شایسته است از بیت های مناسب تری از دریای پهنای ادب غنایی در این موارد استفاده شود. سروده هایی که از نعمت ... ولی، بیدل و محمدعلی بهمنی در این درس آمده است، کاملاً متناسب با ادب غنایی و از نمونه های ارزشمند آن است. گنج حکمت مردان واقعی از تذکره الاولیای عطار که به اندیشه ها و سخنان آموزنده عارفان و بزرگان تصوف می پردازد، ارزشمندی بندگی و یاد خدا را در اثنای مشغله های زندگی و روزمرگی ها می داند و انزوا و کناره گیری از مردم به بهانه بندگی را رد می کند. محتوای این حکایت مناسب ادبیات تعلیمی و آموزنده است. درس هفت باران محبت از مرصادالعباد نجم الدین رازی است. مرصادالعباد من المبدأ الی المعاد در تصوف و سلوک است. در باب دوم آن نجم دایه به مبدأ آفرینش جهان می پردازد و در فصل های چهار و پنج آفرینش انسان را به نیکوترین کلام شرح می دهد. این درس محبت و معرفت را دلیل برتری انسان به مخلوقات معرفی می کند و عشق میان خالق و مخلوق را روایت می کند. عبارتی از کلیده دمنه و بیت هایی که از حافظ و سعدی در قلمرو زبانی درس هفت در شده است، مرتبط با عنوان فصل نیست و به ترتیب از تأثیر میل و اراده، نیازمندی انسان و آگاهی خدا به فقر انسان و حفظ عزت نفس سخن می گویند. در قلمرو فکری این درس، بیتی از حسین منزوی و خواجوی کرمانی قید شده که با عنوان فصل هماهنگ و از عشق و رنج آن است؛ اما سروده مولانا تر سرزنش ظاهر بینی و بی خبری و تأکید به معنا است و با ادب غنایی سازگار نیست. در ادامه قلمرو فکری آیه هایی از قرآن تدوین شده است که به آفرینش انسان و بار بندگی بر دوش آن می پردازد. شعرخوانی آفتاب حسن غزلی از مولانا است، که اشتیاق شاعر به معشوق را نشان می دهد

و شاعر در آن ضمن ستایش معشوق، آرزوی دیدار او را می‌کند و پس از سرزنش همراهان ضعیف و سست اراده، رغبت به خالق و معرفت شهودی را شرح می‌دهد.

جدول ۸: مؤلفه‌های ملی فصل سوم

تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
اسطوره‌ها و افسانه‌ها	اشاره به رستم داستان شعرخوانی آفتاب حسن صفحه ۶۳
زبان فارسی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
پرچم و نماد های ملی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
وطن و شهدای وطن	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
آثار و شخصیت های برجسته ملی	درس شش پروردهء عشق از لیلی و مجنون نظامی صفحه ۵۲ بیتی از سنایی قلمرو زبانی صفحه ۵۴ بیتی از فردوسی قلمرو زبانی صفحه ۵۴ بیتی از شاه نعمت الله ولی قلمرو فکری صفحه ۵۵ بیتی از بیدل دهلوی قلمرو فکری صفحه ۵۵ بیتی از محمدعلی بهمنی قلمرو فکری صفحه ۵۵ گنج حکمت مردان واقعی از تذکره الاولیای عطار صفحه ۵۶ درس هفت باران محبت از مرصاد العباد نجم الدین رازی صفحه ۵۷ عبارتی از کلیله و دمنه قلمرو زبانی صفحه ۶۰ بیتی از حافظ قلمرو زبانی صفحه ۶۰ بیتی از سعدی قلمرو زبانی صفحه ۶۰ بیتی از حسین منزوی قلمرو فکری صفحه ۶۲ بیتی از خواجهی کرمانی قلمرو فکری صفحه ۶۲ بیتی از مولانا قلمرو فکری صفحه ۶۲ شعرخوانی آفتاب حسن از غزلیات شمس مولانا صفحه ۶۳
رویدادها و مراسم ملی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.

جدول ۹: مؤلفه‌های اسلامی فصل سوم

کتاب مقدس، آیات و روایات اسلامی	اشاره به نام خدا درس شش پروردهء عشق صفحه ۵۳ اشاره به نام خدا قلمرو زبانی صفحه ۵۴ لفظ حق تعالی گنج حکمت مردان واقعی صفحه ۵۶ اشاره به نام خدا درس هفت باران محبت صفحه ۵۷ تلمیح به آفرینش انسان و خالقیت خدا درس هفت باران محبت صفحه ۵۷ تضمین آیهء آنی خالق بشرأ من طین درس هفت باران محبت صفحه ۵۷ اشاره به جبرئیل درس هفت باران محبت صفحه ۵۷ لفظ ذوالجلال درس هفت باران محبت صفحه ۵۷ اشاره به خداوند درس هفت باران محبت صفحه ۵۷ اشاره به میکائیل درس هفت باران محبت صفحه ۵۷ اشاره اسرافیل درس هفت باران محبت صفحه ۵۷ اشاره به عزرائیل درس هفت باران محبت صفحه ۵۷ اشاره به مکه و طائف درس هفت باران محبت صفحه ۵۷ اشاره به عزت و کبریایی خدا درس هفت باران محبت صفحه ۵۷
---------------------------------	--

<p>اشاره به غنای خدا درس هفت باران محبت صفحه ۵۷</p> <p>اشاره به الوهیت و ربوبیت خدا درس هفت باران محبت صفحه ۵۸</p> <p>تضمین آیه آتی اَلَمْ لَا تَعْلَمُونَ درس هفت باران محبت صفحه ۵۸</p> <p>تلمیح به سجده فرشتگان به انسان درس هفت باران محبت صفحه ۵۸</p> <p>اشاره به عشق خدا به انسان درس هفت باران محبت صفحه ۵۸</p> <p>اشاره به جلال خدا درس هفت باران محبت صفحه ۵۸</p> <p>تلمیح به آفرینش انسان در چهل شبانه روز درس هفت باران محبت صفحه ۵۸</p> <p>اشاره به عشق فطری انسان به خدا درس هفت باران محبت صفحه ۵۸</p> <p>اشاره به بهشت درس هفت باران محبت صفحه ۵۸</p> <p>اشاره به رانده شدن ابلیس از بهشت درس هفت باران محبت صفحه ۵۹</p> <p>اشاره به فقر انسان و بخشش خدا قلمرو زبانی صفحه ۶۰</p> <p>اشاره به آفرینش انسان قلمرو فکری صفحه ۶۱</p> <p>اشاره به آفرینش انسان از گل قلمرو ادبی صفحه ۶۱</p> <p>اشاره به حکمت ربوبیت قلمرو فکری صفحه ۶۱</p> <p>اشاره به فرشتگان الهی قلمرو فکری صفحه ۶۱</p> <p>اشاره به قرآن قلمرو فکری صفحه ۶۲</p> <p>اشاره به واکنش انسان در آفرینش انسان قلمرو فکری صفحه ۶۲</p> <p>آوردن آیه ۳۱ سوره بقره قلمرو فکری صفحه ۶۲</p> <p>آوردن آیه ۷۲ سوره احزاب قلمرو فکری صفحه ۶۲</p> <p>تلمیح به آیه ۱۴ سوره علق شعرخوانی آفتاب حسن صفحه ۶۳</p>	
پوشش اسلامی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
ایثار و شهادت	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
عقاید و ارزش های اسلامی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
شخصیت های دینی و اسلامی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
مناسک، مکان ها و جغرافیای اسلامی	<p>اشاره به کعبه و آیین حج درس شش پرورده عشق صفحه ۵۲</p> <p>اشاره به کوه لکام، محل اقامت عباد الهی، گنج حکمت مردان واقعی صفحه ۵۶</p>

۴-۵- فصل چهارم: ادبیات سفر و زندگی

ادبیات سفر و زندگی در این شاخه از ادبیات، نویسندگان به ثبت خاطره، احوال و رویدادهای زندگی و سفرها می پردازد. این فصل در دو درس، یک گنج حکمت و روان خوانی سامان دهی شده است. درس هشت در کوی عاشقان زندگانی مولانا از بدیع الزمان فروزانفر است. این کتاب از معتبرترین آثار از زندگی مولانا، پدر و یاران او، تولد، تحصیل، ازدواج، جریان آشنایی با شمس است و با گذری به آثار او با وفات او پایان می یابد. در این درس تضمین شعرهایی از مولانا ضمن روایت، در همراهی بهتر مخاطب و زیباتر شدن کلام مؤثر بوده است. درج آیات ۴۳ و ۴۴ سوره طه و قیاس آن با احوال مولانا در قلمرو فکری درس، پسندیده و هوشمندانه است. گنج حکمت چنان باش از اسرارالتوحید فی مقامات شیخ ابی سعید ابی الخیر، اثر محمد بن منور از نوادگان ابوسعید است که به شرح کرامت ها، اخلاق و منش او به عنوان عارفی وارسته و بالا مقام می پردازد. محتوای حکایت، تعلیمی و عبرت آموز است. درس نه ذوق لطیف از کتاب روزها محمدعلی اسلامی ندوشن انتخاب شده است. این اثر چهارجلدی سرگذشت اسلامی ندوشن به قلم خود او را که در آن با مسائل اجتماعی و فرهنگی، زندگی نامه بزرگان از زبان نویسندگان آگاه و روستازاده آشنا می شویم. در قلمرو ادبی درس بیتی از سعی آمده است که ارتباطی با محتوای درس و عنوان فصل ندارد و غنایی است. در ادامه قلمرو ادبی سروده هایی از قیصر امین پور درج شده است که سروده و شاعر پیوندی با ادبیات سفر و زندگی ندارد و غنایی است. روان خوانی میثاق دوستی اثر

لطفعلی صورتگر از نوع خاطره است که با عنوان فصل هم‌خوانی ندارد. در این اثر نویسنده خاطراتی از دوران تحصیل خود روایت می‌کند.

جدول ۱۰: مؤلفه‌های ملی فصل چهارم

تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی	اشاره به خراسان درس هشت درکوی عاشقان صفحه ۶۷ اشاره به کشتار مغول و آشفتگی های دوره خوارزمشاه درس هشت درکوی عاشقان صفحه ۶۷ اشاره به نیشابور درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۶۷ اشاره به فصل بهار روان‌خوانی میثاق دوستی صفحه ۸۱
اسطوره ها و افسانه ها	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
زبان فارسی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
پرچم و نماد های ملی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
وطن و شهدای وطن	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
آثار و شخصیت های برجسته ملی	درس هشت در کوی عاشقان زندگانی جلال الدین محمد از فروزانفر صفحه ۶۶ اشاره به بهاء الدین ولد درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۶۷ اشاره به اسرارنامه عطار نیشابوری درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۶۷ اشاره به شمس الدین تبریزی درس هشت درکوی عاشقان صفحه ۶۸ اشاره به سلطان ولد درس هشت درکوی عاشقان صفحه ۶۹ اشاره به شیخ صلاح الدین زرکوب درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۶۹ اشاره به حسام الدین حسن چلبی درس هشت درکوی عاشقان صفحه ۶۹ اشاره به مثنوی معنوی مولانا درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۷۰ اشاره به الهی نامه سنایی درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۷۰ اشاره به منطق الطیر عطار درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۷۰ اشاره سعدی درس هشت درکوی عاشقان صفحه ۷۰ اشاره به فخرالدین عراقی درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۷۰ سروده ای از محمدرضا شفیعی کدکنی قلمرو ادبی صفحه ۷۳ بیتی از حافظ قلمرو فکری صفحه ۷۳ گنج حکمت چنان باش از اسرار التوحید محمد بن منور صفحه ۷۴ اشاره به ابوسعید ابوالخیر گنج حکمت چنان باش صفحه ۷۴ درس نه ذوق لطیف از اثر روزها محمدعلی اسلامی ندوشن صفحه ۷۵ اشاره به سعدی درس نه ذوق لطیف صفحه ۷۷ اشاره به گلستان و بوستان سعدی درس نه ذوق لطیف صفحه ۷۷ اشاره به کلیات سعدی درس نه ذوق لطیف صفحه ۷۸ بیتی از سنایی درس نه ذوق لطیف صفحه ۷۸ بیتی از سعدی قلمرو ادبی صفحه ۷۹ سروده هایی از قیصر امین پور قلمرو ادبی صفحه ۸۰ روان‌خوانی میثاق دوستی لطفعلی صورتگر صفحه ۸۱ اشاره به امیر معزی روان‌خوانی میثاق دوستی صفحه ۸۳
رویدادها و مراسم ملی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.

جدول ۱۱: مؤلفه‌های اسلامی فصل چهارم

کتاب مقدس، آیات و روایات اسلامی	اشاره به بازگشت انسان به اصل خویش درس هشت درکوی عاشقان صفحه ۷۰ اشاره به زنده شدن انسان پس از مرگ و زندگی آخرت درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۷۱
---------------------------------	--

آوردن آیات ۴۳ و ۴۴ سوره طه قلمرو فکری صفحه ۷۳ اشاره به قرآن و مفاتیح الجنان درس نه ذوق لطیف صفحه ۷۷ عبارت العبد یدبر والله یقدر در تدبیر بنده و تقدیر خدا درک و دریافت صفحه ۸۵	
در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	پوشش اسلامی
در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	ایثار و شهادت
اعتقاد به قیامت و حیات پس از مرگ درس هفت در کوی عاشقان صفحه ۷۰ هشدار درباره نفس و فریب شیطان درس هفت در کوی عاشقان صفحه ۷۰ اشاره به مشیت الهی درس نه ذوق لطیف صفحه ۷۵	عقاید و ارزش های اسلامی
در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	شخصیت های دینی و اسلامی
اشاره به آیین حج درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۶۷ اشاره به خلوت عارفانه با خدا درس هشت در کوی عاشقان صفحه ۶۸ اشاره به شهر قم درس نه ذوق لطیف صفحه ۷۵	مناسک، مکان ها و جغرافیای اسلامی

۴-۶- فصل پنجم: ادبیات انقلاب اسلامی

فصل پنج ادبیات انقلاب اسلامی تأثیرپذیری شاعران از معارف و فرهنگ اسلامی نمود صیغه‌ها و جلوه‌های اسلامی و مذهبی در عناصر و واژگان شعری به حدی است که باید گفت دوره انقلاب از این حیث یکی از بارورترین و غنی‌ترین دوره‌های شعری است (اکبری، منوچهری، نگاهی به شعر و انقلاب نور. مجموعه مقاله‌های سمینار بررسی ادبیات انقلاب اسلامی. انتشارات سمت، سال ۱۳۷۰). با انقلاب اسلامی، ادبیات نیز مانند سایر عرصه‌ها تغییراتی پذیرفت و آثار ادبی رنگ و بوی مقاومت و ارزش‌های اسلامی به خود گرفت. فصل ادبیات انقلاب اسلامی شامل دو درس، یک گنج حکمت و شعرخوانی است. درس ده بانگ جرس از حمید سبزواری در پایداری مردم فلسطین و مبارزه با اشغالگران سروده شده است. سبزواری از شاعران برجسته انقلاب است که به او لقب پدر انقلاب نیز داده‌اند و در سروده معروف بانگ جرس ادبیات انقلاب اسلامی و رهبری امام خمینی (ره) را با ایستادگی مردم فلسطین می‌آمیزد و اثری ماندگار خلق می‌کند. آوردن اثری از حمید سبزواری تحت عنوان ادبیات انقلاب اسلامی امری شایسته است، اما انتخاب شعر از این شاعر برجسته، باتوجه به آثار دیگر او در ادبیات انقلاب دقت بیشتری می‌طلبد و بانگ جرس به ادبیات پایداری نزدیک‌تر است. آوردن یک رباعی از محمدعلی مجاهدی با تخلص پروانه در معرفی این شاعر آیینی پسندیده است. در این رباعی، شاعر به تشنگی اختیارشده حضرت عباس (ع) و مدح ایشان می‌پردازد. گنج حکمت به یاد ۲۲ بهمن از سید ضیاءالدین شفیعی، شاعر معاصر، است که در پیروزی انقلاب اسلامی و تکریم این حماسه ارزشمند است و با عنوان فصل تناسب دارد. درس یازده یاران عاشق از اثر هم صدا با حلق اسماعیل انتخاب شده است. سید حسن حسینی از شاعران پیشرو در ادبیات انقلاب است که این اثر را در سه فصل سحر زاد، شب سروده‌ها و دفتر رباعی نوشته است. مثنوی یاران عاشق به شهدا و مدافعان وطن می‌پردازد و سکوت در برابر ظلم را جایز نمی‌داند و تأکید دارد برای عقیده باید رنج و زخم را به جان کشید. محتوای درس کاملاً با ادبیات انقلاب هماهنگ است، اما حسینی سروده‌های پربارتری نیز در ادبیات انقلاب دارد که در آن‌ها پیوند تاریخ اسلام و ایران با انقلاب اسلامی ملموس‌تر و برای پرداخت در کتاب درسی به عنوان فرصتی محدود و غنی مناسب‌تر است.

جدول ۱۲: مؤلفه‌های ملی فصل پنجم

تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی	اشاره به پیروزی انقلاب اسلامی در بیست و دو بهمن گنج حکمت به یاد ۲۲ بهمن صفحه ۹۲
اسطوره ها و افسانه ها	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
زبان فارسی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
پرچم و نماد های ملی	تصویر پرچم ایران در دست بانوان ایرانی ابتدای فصل ادبیات انقلاب اسلامی صفحه ۸۶ و ۸۷ تصویر و لفظ گل لاله به عنوان نماد شهید درس یازده یاران عاشق صفحه ۹۳
وطن و شهدای وطن	گرامیداشت شهدای انقلاب گنج حکمت به یاد ۲۲ بهمن صفحه ۹۲ درس یازده یاران عاشق از هم صدا با حلق اسماعیل سیدحسن حسینی صفحه ۹۳ اشاره به شهدای وطن سرودهء محدثی خراسانی صفحه ۹۶
آثار و شخصیت های برجستهء ملی	درس ده بانگ جرس حمید سبزواری صفحه ۸۸ سروده ای از محمدعلی مجاهدی شاعر معاصر صفحه ۹۱ گنج حکمت به یاد ۲۲ بهمن سیدضیاءالدین شفیعی صفحه ۹۲ اشاره به امام خمینی گنج حکمت به یاد ۲۲ بهمن صفحه ۹۲ درس یازده یاران عاشق از هم صدا با حلق اسماعیل سید حسن حسینی صفحه ۹۳ بیتی از عمادی شهریار قلمرو زبانی صفحه ۹۴ بیتی از مسعود سعد سلمان قلمرو زبانی صفحه ۹۴ بیتی از سعدی قلمرو فکری صفحه ۹۶ بیتی از حمیدی سبزواری قلمرو فکری صفحه ۹۶ سروده ای از مصطفی محدثی خراسانی صفحه ۹۶ شعرخوانی صبح بی تو قیصر امین پور صفحه ۹۷
رویدادها و مراسم ملی	اشاره به بیست و دو بهمن و جشن پیروزی انقلاب گنج حکمت به یاد ۲۲ بهمن صفحه ۹۲

جدول ۱۳: مؤلفه‌های اسلامی فصل پنجم

کتاب مقدس، آیات و روایات اسلامی	تلمیح به آیات ۸۵ و ۸۷ سوره طه درس ده بانگ جرس صفحه ۸۸ اشاره به خدا درس یازده یاران عاشق صفحه ۹۳ تلمیح قرآنی به ظهور امام زمان(عج) شعرخوانی صبح بی تو صفحه ۹۷
پوشش اسلامی	تصویر بانوان ایرانی با پوشش اسلامی ابتدای فصل پنج صفحه ۸۶ و ۸۷
ایثار و شهادت	درس ده بانگ جرس صفحه ۸۸ درس یازده یاران عاشق صفحه ۹۳ تأکید به ارزشمندی شهادت در راه حق قلمرو فکری صفحه ۹۶
عقاید و ارزش های اسلامی	تأکید به اهمیت بیعت با شهدا و ارزشمندی دفاع از وطن درس یازده یاران عاشق صفحه ۹۳
شخصیت های دینی و اسلامی	اشاره به حضرت موسی(ع) و لفظ کلیم درس ده بانگ جرس صفحه ۸۸ تلمیح به حضرت عباس(ع) صفحه ۹۱ اشاره به امام خمینی(ره) گنج حکمت به یاد ۲۲ بهمن صفحه ۹۲ اشاره به امام زمان(عج) شعرخوانی صبح بی تو صفحه ۹۶
مناسک، مکان ها و جغرافیای اسلامی	اشاره به فرعونیان و قبطیان درس ده بانگ جرس صفحه ۸۸ اشاره به رود نیل درس ده بانگ جرس صفحه ۸۸ اشاره به وادی ایمن درس ده بانگ جرس صفحه ۸۸ تصویری از بیت المقدس، پرچم و مقاومت مردم فلسطین صفحه ۸۹ اشاره به گمراهی بنی اسرائیل با سامری درس ده بانگ جرس صفحه ۸۹

<p>اشاره به جنگ زدگی لبنان و فلسطین درس ده بانگ جرس صفحه ۸۹</p> <p>اشاره به دیر یاسین درس ده بانگ جرس صفحه ۸۹</p> <p>اشاره به طور سینین درس ده بانگ جرس صفحه ۸۹</p> <p>اشاره به قدس اشغالی درس ده بانگ جرس صفحه ۸۹</p> <p>اشاره به کعبه صفحه ۹۱</p> <p>تلمیح به تشنگی حضرت عباس صفحه ۹۱</p> <p>اشاره به رود فرات صفحه ۹۱</p> <p>گنج حکمت به یاد ۲۲ بهمن در پیروزی انقلاب اسلامی صفحه ۹۲</p> <p>اشاره به کربلا قلمرو فکری صفحه ۹۶</p>	
--	--

۴-۷- فصل ششم: ادبیات حماسی

فصل شش ادبیات حماسی شامل دو درس و یک درس آزاد، یک گنج حکمت و شعرخوانی است. لا مارتین می‌گوید: حماسه، شعر ملل است به هنگام طفولیت ملل آن گاه که تاریخ و اساطیر، خیال و حقیقت به هم آمیخته و شاعر، مورخ ملل است. حماسه در لغت به معنی دلاوری، دلیری و شجاعت است (لغت‌نامه دهخدا، شماره مسلسل ۶۸ حریف حبیبی، صفحه ۷۹۱ ذیل واژه حماسه). در نوع ادب حماسی یا آثار منظوم و منثور حماسی از رخدادهای پهلوانی و اعمال دلاوری و مردانگی قهرمانان یک ملت یا یک آیین و کیش گزارش و توصیف می‌شود که در راه استقلال کشور یا تکوین حکومت و حفظ آیین خویش می‌کوشند و با دشمنانشان می‌جنگند (رزم‌جو، حسین قلمرو ادبیات حماسی ایران، ج ۱، صفحه ۲۳). درس دوازده کاوه دادخواه از چشمه روشن غلامحسین یوسفی است. نویسنده در این کتاب به نقد شاعران و یکی از آثار برجسته آن‌ها می‌پردازد و این درس در قیام کاوه آهنگر علیه ضحاک، پادشاه ستمگر ایرانی، است. در ادامه چهل و سه بیت از شاهنامه فردوسی قید شده که در شرح این ماجرا آمده است. این درس، از نمونه‌های عالی ادبیات حماسی به شمار می‌رود. در قلمرو ادبی درس بیتی از سنایی آمده که موافق با عنوان فصل و محتوای درس است. گنج حکمت کاردانی از روضه خلد مجد خوافی در مسائل عرفانی، اجتماعی و اخلاقی نوشته شده و مناسب فصل ادبیات حماسی نیست. درس سیزده آزاد و سامان‌دهی و تنظیم آن بر عهده دانش‌آموزان است. درس چهارده، مثنوی حمله حیدری از آثار باذل مشهدی است. حمله حیدری از معروف‌ترین حماسه‌های فارسی در شرح زندگی پیامبر(ص) و نبردهای امام علی(ع) نوشته شده است. این درس به جنگ امام علی(ع) با عمرو بن عبدود می‌پردازد و انتخاب آن از بزرگ‌ترین حماسه مذهبی شایسته و پسندیده است. در قلمرو فکری درس داستانی از مثنوی مولانا آمده، که به بزرگواری و نیک‌کرداری امام علی(ع) می‌پردازد و حماسی نیست؛ اما محتوای آن با درس هماهنگی دارد. شعرخوانی وطن از نظام وفا شاعر و نویسنده معاصر درباره عشق به وطن و دفاع از آن تا پای جان است.

جدول ۱۴: مؤلفه‌های ملی فصل ششم

<p>مینیاتور صفحه ۹۶ و صفحه ۹۷</p> <p>اشاره به البرز کوه درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۹</p>	<p>تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی</p>
<p>مینیاتور صفحه ۹۶ و ۹۷</p> <p>درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۸</p> <p>اشاره به نماد مار در اساطیر ایران درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۸</p> <p>اشاره به کاوه دادخواه، ضحاک، فریدون و مرداس درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۸</p> <p>اشاره به آبتین، پادشاه پیشدادی، درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۹</p> <p>اشاره به فریدون درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۹</p> <p>اشاره به فرانک، مادر فریدون، درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۹</p> <p>تصویر ضحاک ماردوش شاهنامه فردوسی درس دوازده کاوه صفحه ۱۰۰</p> <p>اشاره به فریدون و درفش کاویانی قلمرو ادبی صفحه ۱۰۶</p>	<p>اسطوره‌ها و افسانه‌ها</p>

اشاره به ضحاک قلمرو فکری صفحه ۱۰۷	
اشاره به قیام کاوه علیه ضحاک قلمرو فکری صفحه ۱۰۷	
در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	زبان فارسی
تصویر پرچم ایران صفحه ۱۱۷	پرچم و نماد های ملی
اشاره به ارزشمندی دفاع از وطن شعرخوانی وطن صفحه ۱۱۷	وطن و شهدای وطن
درس دوازده کاوه دادخواه از چشمه روشن غلامحسین یوسفی صفحه ۹۸	آثار و شخصیت های برجسته ملی
اشاره به فردوسی درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۸	
اشاره به فردوسی درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۹	
بیتی از سنایی قلمرو ادبی صفحه ۱۰۷	
گنج حکمت کاردانی از روضه خلد مجد خوافی صفحه ۱۰۸	
درس ۱۴ حمله حیدری باذل مشهدی صفحه ۱۱۲	
سروده ای از مثنوی معنوی مولانا قلمرو فکری صفحه ۱۱۶	
شعرخوانی وطن نظام وفا صفحه ۱۱۷	رویدادها و مراسم ملی
در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	

جدول ۱۵: مؤلفه های اسلامی فصل ششم

اشاره به اوستا درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۸	کتاب مقدس، آیات و روایات اسلامی
اشاره به خدا درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۹۹	
اشاره به خدا درس دوازده کاوه دادخواه ۱۲ صفحه ۱۰۴	
اشاره به جهان آفرین و یزدان پرستان درس دوازده کاوه دادخواه صفحه ۱۰۵	
حدیث من کنت مولا فهدا علی مولا از پیامبر(ص) درس چهارده حمله حیدری صفحه ۱۱۲	
اشاره به خدا درس دوازده حمله حیدری صفحه ۱۱۴	
اشاره به جبرئیل درس دوازده حمله حیدری صفحه ۱۱۴	
اشاره به خدا درس دوازده حمله حیدری صفحه ۱۱۶	پوشش اسلامی
قسم الهی شعرخوانی ای میهن صفحه ۱۱۷	
در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.	ایثار و شهادت
اشاره به ارزشمندی شهادت در راه وطن شعرخوانی وطن صفحه ۱۱۷	عقاید و ارزش های اسلامی
تأکید به تبعیت از حق در برابر نفس قلمرو فکری صفحه ۱۱۶	
تأکید به مطابقت عقیده و عمل قلمرو فکری صفحه ۱۱۶	شخصیت های دینی و اسلامی
اشاره به پیامبر(ص) درس چهارده حمله حیدری صفحه ۱۱۲	
اشاره به امام علی(ع) درس چهارده حمله حیدری صفحه ۱۱۲	
اشاره به امام علی(ع) قلمرو فکری صفحه ۱۱۶	مناسک، مکان ها و جغرافیای اسلامی
درس چهارده حمله حیدری در نبرد امام علی(ع) با عمرو صفحه ۱۱۲	
اشاره به نبرد امام علی(ع) و عمرو قلمرو فکری صفحه ۱۱۶	

۴-۸- فصل هفتم: ادبیات داستانی

فصل هفت ادبیات داستانی ادبیات داستانی به آثار منثور دلاله دارد، که از ماهیت تخیلی برخوردار باشد، غالباً به قصه، رمانس، داستان کوتاه، رمان و آثار وابسته به آن ها ادبیات داستانی می گویند (میرصادقی، ۱۳۹۴: ۳۰). درس پانزده کبوتر طوق دار از کلیله و دمنه ترجمه آزاد نصرا... منشی، آموزنده با حکایاتی به زبان حیوانات است. مجتبی مینوی درباره این کتاب می گوید: «کتاب کلیله و دمنه مجموعه های دانش و حکمت است، که مردمان خردمند قدیم گرد آوردند و به هر گونه نوشتند و از برای فرزندان خویش به میراث گذاشتند (مینوی، کلیله و دمنه انتشارات امیر کبیر ۱۳۷۱). متن این درس نغز و انتخابی شایسته است. گنج حکمت مهمان ناخوانده از جوامع الحکایات و لوازم الروایات سدید الدین محمد

عوفی است. این کتاب مجموعه داستان‌های اخلاقی، تاریخی و مذهبی و از مهم‌ترین مجموعه‌های داستانی است. درس شانزده قصه عینکم از کتاب شلوارهای وصله‌دار مجموعه داستان‌های رسول پرویزی، داستان‌نویس معاصر است. داستان انتخاب‌شده درس شانزده از نمونه‌های معروف آن است. قلم روان و شیوه نویسنده و محتوای جالب داستان نظر مخاطب را جلب می‌کند و انتخاب مناسبی است. در قلمرو زبانی درس، بیت‌هایی از محمدعلی بهمنی و هوشنگ ابتهاج با مضمون غنایی آمده است. روان‌خوانی دیدار از سه دیدار با مردی که از فراسوی ما می‌آید، زندگی‌نامه سید روح‌الله خمینی (ره) از نادر ابراهیمی است. روان‌خوانی دیدار از جلد اول کتاب به شخصیت امام خمینی (ع) در قالب داستانی بلند می‌پردازد.

جدول ۱۶: مؤلفه‌های ملی فصل هفتم

تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی	<p>اشاره به پاییز درس شانزده قصه عینکم صفحه ۱۲۷</p> <p>اشاره به شهر شیراز درس شانزده قصه عینکم صفحه ۱۳۰</p> <p>اشاره به شاه چراغ درس شانزده قصه عینکم صفحه ۱۳۱</p> <p>اشاره به میدان مخبرالدوله و شاه آباد روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۴</p> <p>اشاره به خمین شهر روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۵</p> <p>اشاره به آشتیگی ها و ستم دوره رضاخان روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۶</p> <p>اشاره به سلطنت قاجار روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۶</p> <p>اشاره به بیگانه پرستی رضاخان روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۶</p> <p>اشاره به حکومت قاجاریان رضاخانیان روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۸</p> <p>اشاره به مشروطه روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۸</p> <p>اشاره به شهرهای قم و تهران روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۸</p> <p>اشاره به خفقان دوره رضاخان روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۹</p> <p>اشاره به مقاومت و تلاش روحانیون دوره رضاخان برای نجات مردم روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۸</p>
اسطوره ها و افسانه ها	میناتور صفحه ۱۱۸ و ۱۱۹
زبان فارسی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
پرچم و نماد های ملی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
وطن و شهدای وطن	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
آثار و شخصیت های برجسته ملی	<p>درس پانزده کبوتر طوق دار از کیله و دمنه ترجمه نصرالله منشی صفحه ۱۲۰</p> <p>بیتی از سعدی قلمرو فکری صفحه ۱۲۴</p> <p>بیتی از سنایی قلمرو فکری صفحه ۱۲۴</p> <p>گنج حکمت مهمان ناخوانده از جوامع الحکایات و لوامع الروایات محمد عوفی صفحه ۱۲۵</p> <p>درس شانزده قصه عینکم از شلوار های وصله دار رسول پرویزی صفحه ۱۲۶</p> <p>اشاره به زادالمعاد علامه مجلسی درس شانزده قصه عینکم صفحه ۱۲۶</p> <p>اشاره به کلیات جودی خراسانی درس شانزده قصه عینکم صفحه ۱۲۶</p> <p>بیتی از محمدعلی بهمنی قلمرو زبانی صفحه ۱۳۲</p> <p>بیتی از هوشنگ ابتهاج قلمرو زبانی صفحه ۱۳۲</p> <p>روان‌خوانی دیدار از سه دیدار نادر ابراهیمی صفحه ۱۳۴</p> <p>تصویر امام خمینی (ره) صفحه ۱۳۴</p> <p>تصویر حسن مدرس صفحه ۱۳۵</p> <p>اشاره به رضاخان روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۵</p> <p>اشاره به رضاخان روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۶</p> <p>اشاره به حسن مدرس روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۶</p> <p>اشاره به امام خمینی (ره) و مدرس روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۸</p> <p>تضمین مصراعی از حافظ روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۹</p> <p>اشاره به امام خمینی (ره) و مدرس روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۹</p>

رویدادها و مراسم ملی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
----------------------	---

جدول ۱۷: مؤلفه‌های اسلامی فصل هفتم

کتاب مقدس، آیات و روایات اسلامی	لفظ الحمدلله و خداوند عزّ و جلّ گنج حکمت مهمان ناخوانده صفحه ۱۲۵ اشاره به خدا درس شانزده قصه عینکم صفحه ۱۲۶ اشاره به خدا درس شانزده قصه عینکم صفحه ۱۳۰ اشاره به توجه قلبی به خدا
پوشش اسلامی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
ایثار و شهادت	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
عقاید و ارزش‌های اسلامی	اشاره به قناعت و خشنودی گنج حکمت مهمان ناخوانده صفحه ۱۲۵ اشاره به ماه‌های رمضان، محرم و صفر روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۵ اشاره به تقدم شرع بر شرط در اسلام روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۸
شخصیت‌های دینی و اسلامی	اشاره به امام علی(ع) روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۸
مناسک، مکان‌ها و جغرافیای اسلامی	اشاره به یزید درس شانزده قصه عینکم صفحه ۱۲۶ اشاره به حرم شاه چراغ درس شانزده قصه عینکم صفحه ۱۳۱ اشاره به مسجد روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۴ اشاره به حوزه‌های علمیه روان‌خوانی دیدار صفحه ۱۳۵

۹-۴- فصل هشتم: ادبیات جهان

این فصل از کتاب فارسی، شاعران، نویسندگان و آثار آن‌ها را خارج از گستره جغرافیایی ایران بررسی می‌کند، که به زبان فارسی ترجمه شده‌اند. درس هفده خاموشی دریا از ماه نو و مرغان آواره مجموعه اشعار برگزیده رابیندرانات تاگور شاعر هندی است. خاموشی دریا به برتری انسان اشاره و به فروتنی و رضایت و قدردانی تأکید می‌کند. این سروده به توانایی انسان نیز گذری می‌زند و غیر ممکن را درباره او رد می‌کند. در قلمرو فکری درس هفده عبارتی از خواجه عبدا... انصاری آمده است، که با محتوای درس ارتباط مفهومی دارد. گنج حکمت تجسم عشق از کتاب عارفانه پیامبر و دیوانه از جبران خلیل جبران لبنانی است. این حکایت، محبت و عشق را شالوده کار معرفی می‌کند و کار را نمایانگر عشق می‌داند. درس هجده خوان عدل از دیوان غربی-شرقی یوهان ولفگانگ گوته شاعر کلاسیک آلمانی با محتوای غنایی است، که پیوند شعر شرق و غرب و تأثیرپذیری از آثار حافظ در آن دیده می‌شود. در خوان عدل، که با تأثیرپذیری از دیباچه گلستان سعدی نوشته شده، خدا مالک عادل تمام مخلوقات معرفی می‌شود و وحدت و صلح به عنوان خواست الهی بیان و در ادامه به شکرگزاری و تسلیم، عظمت و برتری روح، آزادی و هدایتگری خدا تأکید می‌شود. در قلمرو فکری درس هجده متنی از علی شریعتی قید شده، که با بخشی از سروده گونه ارتباط مفهومی دارد. روان‌خوانی آذرباد از اثر پرنده‌ای به نام آذرباد ریچارد باخ آمریکایی با ترجمه سودابه پرتوی، روایت زندگی آذرباد مرغی دریایی است، که نه برای غذا و این سو و آن سو پریدن، که به خاطر اشتیاق به یادگیری و کمال پرواز می‌کند. تأکید باخ به آزادی انسان فارغ از محدودیت‌های جسمی، ملی و سیاسی است و معتقد است سنت‌شکنی گاهی لازمه تحقق هدف است. نیایش الهی غزلی از ملامحسن فیض کاشانی شاعر قرن یازده است، که شاعر در آن از خدا طلب یاری می‌کند، تا از گناهان و سرپیچی حفظ شود و توانایی انجام کارهای شایسته، توفیق و شوق بندگی و یاری در روز رستاخیز را طلب می‌کند.

جدول ۱۸: مؤلفه‌های ملی فصل هشتم

تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
اسطوره‌ها و افسانه‌ها	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.

زبان فارسی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
پرچم و نماد های ملی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
وطن و شهدای وطن	اشاره به شهدا و شهیدان هسته ای جلد کتاب
آثار و شخصیت های برجسته ملی	عبارتی از خواجه عبدالله انصاری قلمرو فکری صفحه ۱۴۵ اشاره به تأثیر پذیری گوته از گلستان سعدی قلمرو ادبی صفحه ۱۴۹ اشاره به دلبستگی گوته به حافظ قلمرو فکری صفحه ۱۵۰ مانی از علی شریعتی قلمرو فکری صفحه ۱۵۰ نیایش الهی ملاحسین فیض کاشانی صفحه ۱۵۷ درج بخشی از بیانیه گام دوم انقلاب از ایت الله خامنه ای جلد کتاب
رویدادها و مراسم ملی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.

جدول ۱۹: مؤلفه‌های اسلامی فصل هشتم

کتاب مقدس، آیات و روایات اسلامی	اشاره به مالکیت خدا درس هجده خوان عدل صفحه ۱۴۷ اشاره به عدالت الهی درس هجده خوان عدل صفحه ۱۴۷ اشاره به اسمای صدگانه خدا درس هجده خوان عدل صفحه ۱۴۷ اشاره به نعمات الهی درس هجده خوان عدل صفحه ۱۴۸ اشاره به خالقیت و تدبیر الهی درس هجده خوان عدل صفحه ۱۴۸ نیایش الهی صفحه ۱۵۷
پوشش اسلامی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
ایثار و شهادت	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
عقاید و ارزش های اسلامی	تأکید به تواضع و فروتنی درس هفده خاموشی دریا صفحه ۱۴۳ تأکید به شکرگزاری هنگام سختی و آسایش درس هجده خوان عدل صفحه ۱۴۸
شخصیت های دینی و اسلامی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.
مناسک، مکان ها و جغرافیای اسلامی	در این فصل به این مؤلفه اشاره نشده است.

۴-۱۰- واژه‌نامه و کتاب‌نامه

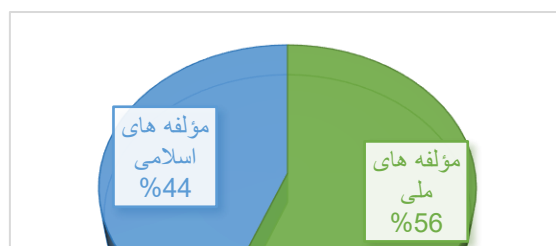
در واژه‌نامه، به صورت طبقه‌بندی شده و درس به درس معنی لغات دشوار و توضیحات مربوط به آن‌ها تنظیم شده است و تکمیل بخش‌های مربوط به درس آزاد نیز بر عهده دانش‌آموزان است. کتاب‌نامه به منابع استفاده‌شده در تدوین کتاب می‌پردازد و در پایان فهرستی از کتاب‌های مناسب برای مطالعه دانش‌آموزان ارائه شده است، که محدود اما مطبوع است.

۵. نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش و تجزیه و تحلیل‌ها پاسخ پرسش پژوهش را نشان می‌دهد:

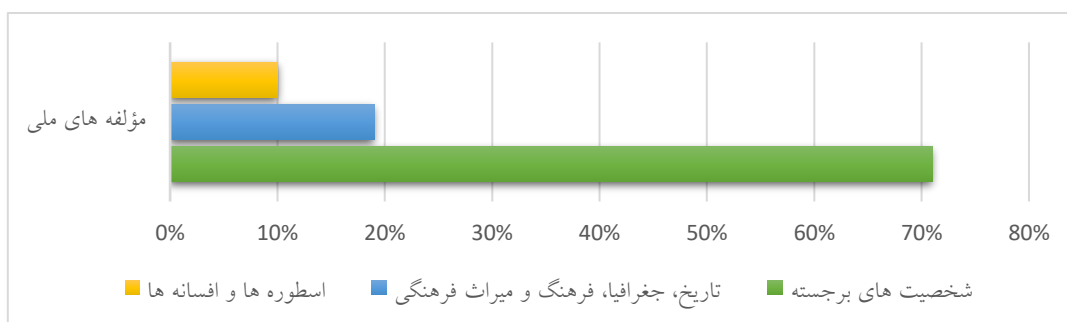
- در کتاب فارسی ۲ توجه به مؤلفه‌های هویت ملی نسبت به مؤلفه‌های هویت اسلامی بیشتر است. از میان مؤلفه‌های هویت ملی، مؤلفه شخصیت‌های برجسته ایران بیشترین نمود را در کتاب دارد و پس از آن تأکید روی مؤلفه تاریخ، جغرافیا، فرهنگ و میراث ایرانی است. اسطوره‌ها و افسانه‌ها در جایگاه سوم مؤلفه‌های هویت ملی قرار می‌گیرد و پس از آن مؤلفه‌های وطن و شهدای وطن، زبان فارسی، پرچم و نمادهای ملی، رویدادها و مراسم ملی نیازمند پرداخت و توجه بیشتری هستند. از میان مؤلفه‌های هویت اسلامی، بیشترین تأکید بر آیات، روایات و کتاب مقدس، مؤلفه اصول، عقاید و ارزش‌های اسلامی و مناسک، تاریخ و جغرافیای اسلامی

است. پرداخت به مؤلفه‌های اسلامی شخصیت‌های دینی و اسلامی، ایثار و شهادت و پوشش اسلامی در این کتاب کمرنگ است. نمودار زیر درصد این مؤلفه‌ها را نشان می‌دهد:

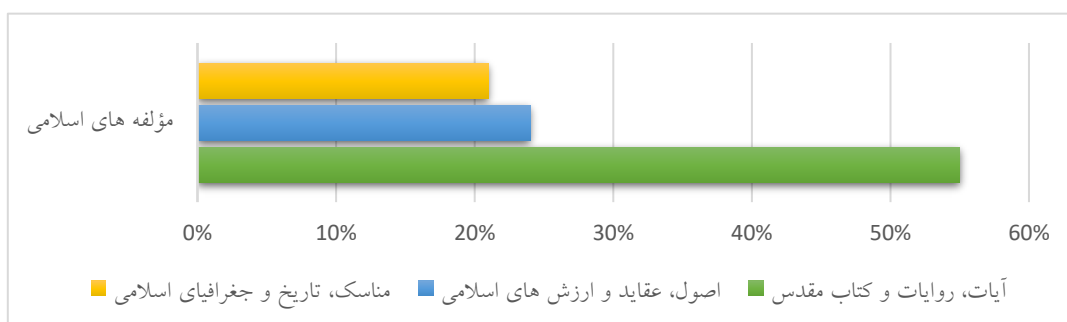

نمودار ۱: درصد مؤلفه‌ها

میزان اهمیت به مؤلفه‌ها نیز به ترتیب در نمودار زیر نمایان است؛ نمودار اول مؤلفه‌های ملی و نمودار دوم مؤلفه‌های اسلامی را نشان می‌دهد:

نمودار ۲: درصد بیشترین مؤلفه‌های ملی

نمودار ۳: درصد بیشترین مؤلفه‌های اسلامی

با توجه به مسائلی که جوامع در هر دوره با آن مواجه می‌شوند، اهداف تألیف کتاب‌های درسی در زمان‌ها متفاوت و شایسته است در راستای پرداخت به مسائل جامعه باشد. در ادامه پیشنهاداتی در این زمینه ارائه می‌گردد:

- در جامعه امروزی و با توجه به تأثیر فراگیر فضای مجازی که ابعاد مخالف زندگی انسان را درگیر کرده است، از میان مؤلفه‌های هویت ملی، زبان فارسی و مفهوم وطن و شهدای آن و از مؤلفه‌های اسلامی پوشش اسلامی نیازمند تأکید بیشتری است.

- پراکندگی مؤلفه‌های هویت ملی و اسلامی در کتاب وضعیت مطلوبی ندارد و به ضرورت عنوان و محتوای فصل به مؤلفه‌ها توجه شده است، که در درونی کردن ارزش‌ها چندان مؤثر نیست.
- در کتاب فارسی ۲ برخی آثار ادب پایداری و شعرهای آیینی تحت عنوان ادبیات انقلاب درج شده و تعیین حدود ادبیات پایداری و انقلاب نیازمند توجه بیشتری است و می‌توان با تلفیق فصل پایداری و انقلاب، ادبیات آیینی را از آن جدا کرد.
- در این کتاب، حکایت‌هایی تحت عنوان گنج حکمت، محتوای تعلیمی دارد و با نام و محتوای فصل‌ها هماهنگ نیست. محتوا و شاعران و نویسندگان بیت‌ها و عبارات درج شده در کارگاه‌های متن‌پژوهی با عنوان فصل‌ها همخوانی ندارد و بهتر است، برای آشنایی بیشتر و بهتر دانش‌آموزان با شخصیت‌های هر عرصه از ادبیات، نمونه آثار درج شده در کارگاه‌های متن‌پژوهی با زمینه فعالیت نویسنده و موضوع فصل تناسب داشته باشد.
- انقلاب اسلامی و مدار مقاومت و ایثار بانوان ایرانی است و نقش زنان در خلق این حماسه شگرف را نمی‌توان نادیده گرفت؛ در فصل ادبیات انقلاب این مورد، از توجه مؤلفان دور مانده است. آوردن نمونه‌هایی از آثار بانوان ایرانی در عرصه ادبیات انقلاب نیز از مواردی است که در این فصل باید به آن پرداخته شود.
- در قلمروهای زبانی، ادبی و فکری ادبیات جهان ابیات و عبارات درج شده، از شخصیت‌های ایرانی است و با توجه به فرصت محدود معرفی ادب جهان به دانش‌آموزان بهتر است، از این زمینه برای آشنایی بیشتر فراگیران با شخصیت‌های جهانی استفاده شود.

منابع

- ابوالحسنی، سید رحیم (۱۳۸۸). تعیین و سنجش مولفه های هویت ایرانی، پژوهشکده تحقیقات استراتژیک، چاپ اول.
- احمدلو، حبیب (۱۳۸۱). بررسی رابطه میزان هویت ملی و هویت قومی در بین جوانان تبریز، پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده علوم انسانی دانشگاه تربیت مدرس.
- احمدی، حمید (۱۳۸۷). قومیت و قوم گرایی در ایران: افسانه و واقعیت، تهران، نشر نی، چاپ هفتم.
- پای لوسین و دیگران ۱۳۸۰ بحران ها و توالی ها در توسعه سیاسی ترجمه غلامرضا خواجه سروی تهران پژوهشکده مطالعات راهبردی کلاهی، محمدرضا. (۱۳۹۲). زندگی نامه دینی ایرانیان. همایش کنکاش های مفهومی و نظری درباره جامعه ایران.
- گودرزی، حسین. (۱۳۸۵). مفاهیم بنیادین در مطالعات قومی، انتشارات تمدن اسلامی.
- گودرزی، حسین. (۱۳۸۷). تکوین جامعه شناسختی هویت ملی در ایران با تاکید بر دوره صفویه. تهران: تمدن ایرانی.
- مسکوب، شاهرخ. (۱۳۷۳). هویت ایرانی و زبان فارسی. تهران: باغ آینه.
- یوسفی، علی (۱۳۸۰). «روابط بین قومی و تاثیر آن بر هویت اقوام در ایران»، فصلنامه مطالعات ملی، سال دوم، شماره ۸، تابستان: ۱-۲۹.
- Holsti, O. R. (1969). Content analysis for the social sciences and humanities. *Reading, MA: Addison-Wesley (content analysis)*.
- Kerlinger, F. N. (1972). The Study and Measurement of Values and Attitudes.
- Krippendorff, K. (1989). Content analysis. *International encyclopedia of communication, 1*(1), 403-407.
- Kusch, C. (2016). *Literary analysis: The basics*. Routledge.